

มโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทย

ตั้งแต่สมัยอยุธยา-รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์*

The Concepts of Travel and Views on Nature in the Thai Travel-Related Literature from Ayutthaya Period to the Reign of King Rama 5 of Rattanakosin Period

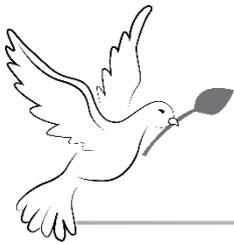
¹กิติราช พงษ์เฉลียว, กิรติ ธนะไชย และ โสภี อุ้นทะยา

¹Kitirach Pongchaliew, Keerati Dhanachai and Sopee Untaya

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kitirach-pong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา-รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารซึ่งจะศึกษาตัวบทวรรณคดี ประเภทของตัวบทจะใช้ตัวบทวรรณกรรมนิราศและจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นหลัก ขอบเขตด้านเวลาของตัวบท จะศึกษาวรรณกรรมการเดินทางเริ่มตั้งแต่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยอยุธยาจนถึงยุคสมัยการปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย

ผลการศึกษาพบว่า มโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติปรากฏอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) ธรรมชาติในฐานะเพศหญิง 2) ธรรมชาติในฐานะผู้ทำลาย และ 3) ธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครอง ซึ่งการเดินทางในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ยังเต็มไปด้วยความยากลำบาก อุปสรรคหนึ่งของการเดินทางคือธรรมชาติที่ผู้เดินทางต้องฝ่าฟันเพื่อให้ถึงจุดหมายของการเดินทาง และด้วยสำนึกต่อธรรมชาติทั้งด้านดีและด้านร้าย รวมถึงการมองธรรมชาติเฉกเช่นสถานะเดียวกับเพศหญิง จึงก่อให้เกิดมโนทัศน์ต่อธรรมชาติด้านดี คือ ธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครองผู้เดินทาง และมโนทัศน์ต่อธรรมชาติด้านร้ายในฐานะอุปสรรค ผู้ทำลาย ก่อให้เกิดภัยอันตราย เป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง รวมถึงการมองธรรมชาติในฐานะเพศหญิง ซึ่งธรรมชาติจะปกป้องหรือทำลายมนุษย์นั้นส่วนหนึ่งมาจากตัวมนุษย์เองถ้ามนุษย์ประพฤติดี อยู่ในศีลธรรม ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะเป็นผู้ปกป้องรักษาการเดินทางในครั้งนั้นให้ถึงจุดหมายอย่างปลอดภัย แต่ถ้ามนุษย์ไม่อยู่ในศีลธรรม มีความโลภ ล่วงเกินและทำลายธรรมชาติมนุษย์ก็จะได้ผลร้าย

* Received March 8, 2020; Revised March 16, 2020; Accepted March 26, 2020

ถูกธรรมชาติทำลายเช่นเดียวกัน แนวคิดเช่นนี้ส่วนหนึ่งได้รับคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เป็นรากฐานรวมถึงความเชื่อดั้งเดิมของพื้นถิ่น ความเชื่อเรื่องผี รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ในการเดินทางที่แตกต่างกันไป

คำสำคัญ: มโนทัศน์การเดินทาง; ธรรมชาติ; วรรณกรรมการเดินทางไทย

Abstract

The research article aimed to study the concepts of travel and views on nature in the travel-related Thai literature from Ayutthaya period to the reign of King Rama 5 of Rattanakosin period. The study employed the qualitative research by means of interpreting the documents, with an emphasis on the literary texts, the types of literary texts based on Niras as well as the archives of travel records in both proses and verses. While the time scope of literature was set from studying the travel-related literature dated back to the start of the written record in Ayutthaya period until the modernization period of the country.

The research results found that there were three characteristics of the concepts on travel and views on nature: 1) nature as a female, 2) nature as a destroyer, and 3) nature as a protector. The traveling from Ayutthaya period until the reign of King Rama 5 of Rattanakosin period was full of difficulties, in which one of the obstacles of traveling was the nature itself that a traveler had to struggle through in order to reach the destination. With the awareness of nature in both positive and negative perspectives, it was found that the views on nature as a female had led to the positive concepts of nature, namely, nature as a protector of a traveler; while the negative concepts of nature had a view towards nature as a destroyer that brought dangers and obstacles upon traveling. Nature would protect or destroy human partly depended on the human himself; if his behavior was good and moral, and respected nature, nature would protect him throughout the traveling until reaching the destination safely; but if human was immoral, greedy, and destroyed nature, he would be destroyed by nature as well. This kind of concept had been influenced by Buddhist beliefs, including the indigenous traditional beliefs, spiritual beliefs, as well as various beliefs in different travels.

Keywords: Concepts of Travel; the Nature; Thai travel-related Literature

บทนำ

วรรณกรรมการเดินทาง หรือ “Travel writing” หมายถึง งานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางสามารถนำเสนอด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งในมุมมองของนักวรรณคดีตะวันตกที่กล่าวถึงประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของงานในกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่า Travel writing เป็นงานเขียนที่มีการผสมผสานรูปแบบและ

องค์ประกอบของงานเขียนหลายประเภทเข้าด้วยกัน สามารถนำเสนอในรูปแบบวรรณกรรมได้หลากหลายรูปแบบ เช่น สารคดี จดหมาย นวนิยาย บทกวีเกี่ยวกับการเดินทาง ฯลฯ ผู้เขียนมีอิสระในการนำเสนองานได้อย่างอิสระ

นักวิจารณ์คนสำคัญที่มีการกล่าวถึง “Travel Writing” คือ Paul Fussell ซึ่งในงานของเขาเรื่อง *Abroad: British Literary Travelling Between the Wars* ถือเป็นน้ำเชื้อของการศึกษาการเขียนการท่องเที่ยวที่พิจารณาประเภทและรายละเอียดของงาน Fussell ยืนยันว่างานประเภทบันทึกการเดินทางจะต้องโดดเด่นในเรื่องของการเดินทาง อาจบรรยายด้วยร้อยแก้ว ถึงแม้จะมีภาพ แผนที่ ตาราง รายการสัญลักษณ์ ส่วนเหล่านี้ถือเป็นส่วนสนับสนุนการเล่าเรื่อง ส่วน Borm เห็นต่างจาก Fussell เธอไม่ได้ใช้คำว่า “travel book” ในความหมายที่เท่ากับ “travel writing” อีกทั้งยังเสนอว่าวรรณกรรมการเดินทางเป็นคำศัพท์ที่ใช้ครอบคลุมงานเขียนที่นำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางทั้งสารคดีและบันเทิง ซึ่ง Thompson เห็นคล้อยตาม Borm แต่เขามีข้อสังเกตที่สำคัญยิ่งว่าแม้วรรณกรรมการเดินทางจะอ้างอิงอยู่กับประสบการณ์การเดินทางที่เป็นความจริง แต่ความจริงที่ปรากฏในงานเขียนกลุ่มนี้ย่อมถูกคัดสรร (selective) และปั้นแต่ง (fictive) ในระดับหนึ่ง ผู้อ่านวรรณกรรมการเดินทางต้องตระหนักว่าความจริงแท้ในวรรณกรรมการเดินทางเป็นผลจากศิลปะการประพันธ์ ข้อเตือนใจอีกประการหนึ่ง คือ วรรณกรรมการเดินทางถูกประกอบสร้างมาไม่ต่างกับตัวบทอื่น ๆ ผู้อ่านจึงไม่ควรอ่านอย่างไร้เดียงสา (Thompson, 2011)

การเดินทางในแต่ละครั้งผู้เดินทางย่อมมีจุดประสงค์และมโนทัศน์ในการเดินทางที่แตกต่างกันออกไป จุดประสงค์ในการเดินทาง เช่น การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพื่อการอยู่ร่วมกันของรัฐและประเทศต่าง ๆ ทำให้มีการเดินทางของทูตสันถวไมตรีไปมาระหว่างประเทศ การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางการค้า การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางศาสนา การเดินทางเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและพักผ่อน การเดินทางเพื่อสุขภาพและอนามัย เป็นต้น นอกจากจุดประสงค์ในการเดินทางแล้วมโนทัศน์ที่ผลักดันให้ผู้คนเกิดการเดินทางนั้นถือได้ว่ามีความน่าสนใจยิ่ง ซึ่งมีมโนทัศน์หรือคำว่า concept มีลักษณะเป็นนามธรรมเกี่ยวข้องกับความคิด เป็นเรื่องที่กว้างขวางลึกซึ้งครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ของมนุษย์ทุกด้าน การศึกษามโนทัศน์ทำให้ทราบถึงแนวความคิดของมนุษย์ที่มีต่อผู้คน สังคม หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยการตีความ การถ่วงถองความคิด และเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล เพื่อจะได้มองเห็นมโนทัศน์ที่ปรากฏเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างชัดเจน การศึกษามโนทัศน์การเดินทางในวรรณกรรมการเดินทางไทยจึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดตีความเชื่อที่ส่งผลให้เกิดการเดินทางโดยอาศัยการตีความ การถ่วงถองความคิดและเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผลเพื่อจะได้เข้าใจถึงมโนทัศน์ที่ส่งผลหรือผลักดันให้ผู้คนเกิดการเดินทางในกิจกรรมต่าง ๆ

เมื่อกล่าวถึงการเดินทางของผู้คนในวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมการเดินทางตั้งแต่อยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์นั้น จะสังเกตได้ว่าเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางส่วนหนึ่งมีการเดินทางผ่านเส้นทางธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติผู้เดินทางย่อมแสดงมโนทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความใกล้ชิดกับธรรมชาติและกล่าวถึงธรรมชาตินั้นจึงเป็นการแสดงออกถึงมโนทัศน์ที่ผู้เดินทางมีต่อธรรมชาติ ในอีกแง่หนึ่งธรรมชาติถือเป็นส่วนหนึ่งที่ดึงดูดให้เกิดการเดินทางทั้งการท่องเที่ยว การพักผ่อน การชมความงามของธรรมชาติ รวมถึงการที่ต้องการพิสูจน์เอาชนะความท้าทายของธรรมชาติที่ต้อง

พบเจอในการเดินทางด้วย ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วรรณกรรม การเดินทางไทยทั้งนิราศและจดหมายเหตุส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของผู้คนในราชสำนัก ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ ขุนนาง ดังนั้นการมองธรรมชาติจึงเป็นการมองจากทัศนะของชั้นชนปกครอง

ธัญญา สังขพันธานนท์ (Sangkhaphanthanon, 2013) กล่าวว่า กวีในราชสำนักในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีสำนักต่อธรรมชาติในสองลักษณะคือ สำนักความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ และสำนักในความเป็นอื่นต่อธรรมชาติ สำนักความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เป็นจินตภาพเกี่ยวกับธรรมชาติในด้านดีของมนุษย์ คือความรู้สึกที่มนุษย์รู้สึกว่าเป็นมิตรกับตนสามารถร่วมรับรู้ความเป็นไปได้ ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของตนไปด้วย เช่น ถ้าอยู่ในอารมณ์ความรู้สึกรื่นเริง มีความสุข ธรรมชาติรอบข้างก็จะดูสดชื่น รื่นรมย์ ในทางตรงกันข้ามเมื่อมนุษย์ตกอยู่ในภาวะอารมณ์โศกเศร้า เสียใจ ธรรมชาติก็พลอยหม่นหมอง แปรปรวนตามไปด้วย วิธีคิดเช่นนี้มีพื้นฐานการมองธรรมชาติว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ตามกระบวนการทัศนจิตสำนึกเชิงนิเวศในทำนองเดียวกันกับการอุปมาว่า ธรรมชาติคือมารดาผู้โอบอุ้ม เลี้ยงดู มีความเมตตากรุณาและมีฐานะเป็นเพศหญิง แต่ในอีกด้านหนึ่งมนุษย์ก็มีจินตภาพต่อธรรมชาติด้านร้ายเช่นกัน นั่นคือ การรับรู้ที่ธรรมชาติไม่สามารถควบคุมได้ (nature as disorder) ธรรมชาติก่อให้เกิดความรุนแรง (violence) ทุพภิกขภัย (drought) ความอลหม่านวุ่นวาย (chaos) เป็นสถานที่ไม่ปลอดภัยสำหรับมนุษย์ การมองธรรมชาติเป็นสิ่งที่เหนือการควบคุม มีความลึกลับ ทำให้มนุษย์รู้สึกหวั่นไหว ไม่ไว้วางใจธรรมชาติ เกิดความกลัว ยำเกรง และมองธรรมชาติว่าเป็นอื่น (other) ในทางกลับกันการมองธรรมชาติว่ามีพลังอำนาจน่ากลัวทำให้มนุษย์มีความต้องการจะควบคุม ต้องการเอาชนะธรรมชาติในบางครั้ง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าธรรมชาติมีผลต่อมโนทัศน์ของผู้แต่งวรรณกรรม ขณะเดียวกันผู้แต่งวรรณกรรมก็แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติผ่านงานวรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณกรรมการเดินทางที่ผู้แต่งมีความใกล้ชิดต่อธรรมชาติอย่างแนบชิด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษานี้จะทำให้เข้าใจว่าผู้แต่งหรือผู้เดินมีมโนทัศน์ต่อธรรมชาติอย่างไร สิ่งใดที่ส่งผลให้เกิดมโนทัศน์เช่นนั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษามโนทัศน์ต่อธรรมชาติในกลุ่มวรรณกรรมการเดินทางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทความวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยตีความจากเอกสารซึ่งจะศึกษาตัวบทวรรณคดีการเดินทางโดยพิจารณาจากลักษณะเนื้อหาว่าด้วยการเดินทางที่มีความน่าสนใจและมีลักษณะเด่นชัดในความเป็นวรรณกรรมการเดินทางที่เกิดจากประสบการณ์การเดินทางจริง ประเภทของตัวบทจะใช้ตัวบทวรรณกรรมนิราศและจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางทั้งประเภทร้อยแก้วและ

ร้อยกรองเป็นหลัก ซึ่งจะยึดความเป็นวรรณกรรมการเดินทางเพื่ออธิบายเกี่ยวกับมโนทัศน์ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมการเดินทางกับบริบทสังคมไทย ขอบเขตด้านเวลาของตัวบท จะศึกษาวรรณกรรมการเดินทางเริ่มตั้งแต่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยอยุธยาจนถึงยุคสมัยการปรับเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย (ถึงสมัยรัชกาลที่ 5) และจะยกตัวอย่างวรรณกรรมเพียงบางตัวอย่างเพื่อประกอบการอธิบาย มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล

1.1 สำนวณวิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมการเดินทาง

1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษามโนทัศน์ (concept) ในวรรณกรรมการเดินทาง (Travel Writing)

1.3 รวบรวมและศึกษาเอกสารตัวบทวรรณกรรมที่เข้าข่ายประเภทวรรณกรรมการเดินทาง (Travel Writing) ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงยุคสมัยของการปรับประเทศให้ทันสมัย (ถึงช่วงรัชกาลที่ 5) ของกรุงรัตนโกสินทร์

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ตีความวรรณกรรมการเดินทางไทยเพื่อตอบโจทย์คำถามหลักของการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิด/ทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัยทางวรรณกรรมศึกษาที่กล่าวไว้เบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ตั้งไว้ และจะยกตัวอย่างวรรณกรรมเพียงบางเรื่องเพื่อประกอบการอธิบาย โดยจะศึกษาในประเด็น *ธรรมชาติในฐานะเพศหญิง* *ธรรมชาติในฐานะผู้ทำลาย* *ธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครอง*

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สรุปผลการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้จากการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา-รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ จากการศึกษารากฐานมโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติอยู่ 3 ลักษณะ คือ ธรรมชาติในฐานะเพศหญิง ธรรมชาติในฐานะผู้ทำลาย และธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครอง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติในฐานะเพศหญิง

การมองธรรมชาติเปรียบเสมือนเพศหญิง หรือเพศแม่ผู้ให้กำเนิดมีมาแต่ชุมชนบรรพกาล การที่ตำนานปฐมมูลกล่าวถึงกำเนิดมนุษย์คนแรกว่าเป็นผู้หญิงมีความสอดคล้องเป็นอย่างมากกับแนวคิดเรื่องเทพมารดาแห่งโลกที่เกิดขึ้นในระบบสังคมบุพกาลจากทุกวัฒนธรรมของโลก นางอิตถึงเคยยสงคลี หรือย่าสังกะสี ในความเชื่อของล้านนาดั้งเดิมได้รับการกล่าวถึงในฐานะผู้สร้าง (creator) ในปฐมมูลฉบับหอสมุดแห่งชาติให้

ความสำคัญกับบทบาทของนางอิตถังเคยยสงกลีในฐานะมนุษย์คนแรกที่อุบัติขึ้นในโลก เพื่อสร้างชีวิตอื่น ๆ ทั้งมนุษย์ พืชและสัตว์ ส่วนปู่สังกะสา หรือ ปุตตเคยยสงกลีนั้นอุบัติขึ้นมาทีหลังในฐานะผู้ช่วยของนาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นจิตสำนึกเชิงนิเวศแนวตั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงและธรรมชาติว่า มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในฐานะของความเป็นแม่ หรือผู้ให้กำเนิดชีวิต (Sangkaphanthanon, 2013) ซึ่งในวรรณกรรมการเดินทางในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์มีปรากฏร่องรอยของความคิดที่มองธรรมชาติเปรียบเสมือนเพศหญิงเช่นกัน แต่รูปแบบและแนวคิดการปกครองแบบเทวราชทำให้เกิดมุมมองที่มีต่อธรรมชาติเป็นไปในลักษณะของ ธรรมชาติคือตัวแทนของเพศหญิงหรือธรรมชาติเปรียบเสมือนเพศหญิงนอกเหนือจากการมองธรรมชาติคือมารดาผู้ให้กำเนิด ซึ่งจะเห็นได้จากการกล่าวถึงธรรมชาติอย่างแนบชิดกับความเป็นเพศหญิงผ่านการใช้โวหารในลักษณะต่าง ๆ

“ความใกล้ชิดของการอุปถัมภ์ธรรมชาติกับความเป็นหญิง” การอุปถัมภ์ธรรมชาติกับนางผู้เป็นที่รักรวมถึงการชมโฉมในบทชมโฉมเป็นการเชื่อมความงามของธรรมชาติที่พบเห็นระหว่างเดินทางกับผู้หญิงถือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่กวีใช้กล่าวเปรียบถึงคนรักในวรรณกรรมไทยดังตัวอย่างใน โคลงนิราศท้าวสุภักดีการภักดี ดังข้อความต่อไปนี้

“ดวงดาวราวเนตรน้อง	นางพะงา พี่เอย
ภักตร์เทียบดวงจันทร์	จิมลิ้ม
ขนงเปรียบอ่าวคงคา	กันเรียบ เสมอฤ
โฉมแม่งามยั่วยืม	ยิ่งแย้มอัปสร”

(Chulachomkiao Chao Yu Hua, 1914)

การชมโฉมสตรีมักมีการนำความงามของธรรมชาติมากล่าวเปรียบในลักษณะของความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นเพศเดียวกัน เช่น อุปถัมภ์เพศหญิงกับพระจันทร์ตรงข้ามกับความผู้ชายคือพระอาทิตย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการอุปถัมภ์เช่นนี้แสดงให้เห็นความคิดที่ว่าเพศชายย่อมมีพลังอำนาจมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ธรรมชาติที่ได้พบเห็นยังมีผลในลักษณะของการกระตุ้นอารมณ์ให้เกิดความคิดถึงนางที่เป็นที่รัก เช่น การเห็นภุมกับดอกไม้ การเห็นสัตว์เคี้ยวคิ่งกัน ทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดการคิดถึงคู่รัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งเช่นเดียวกับธรรมชาติที่มีอารมณ์กิริยาอาการไม่แตกต่างจากธรรมชาติที่ได้พบเห็นจึงเกิดการนำมาเปรียบเทียบถึงอารมณ์ความรู้สึกในขณะนั้นด้วย

ถึงแม้ทัศนคติต่อธรรมชาติที่มองธรรมชาติเปรียบเหมือนพระมารดาของโลกผู้สร้างสรรพสิ่ง แต่ในบางครั้งธรรมชาติก็ถูกมองในเชิงลักษณะของการเสพทางอารมณ์ มองเชิงพิศواسเป็นเครื่องบำเรอทางอารมณ์ไม่ต่างจากสตรีที่เป็นเครื่องเสพสมทางอารมณ์ของชาย ซึ่งการมองเช่นนี้น่าจะมาจากกระบวนคิดของระบอบการปกครองของชนชั้นกษัตริย์ตามแบบการปกครองแบบเทวราช ที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของทุกสิ่งรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติด้วย ธรรมชาติจึงไม่แตกต่างจากสนมนางในเท่าไรนัก ดังตัวอย่างใน “นิราศรบพม่าที่ท่าดินแดง” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ดังข้อความว่า

“เป็นช่องซันเชิงผลศิลาลาด	รุกชาติรินรวยสวสม
ไพรจิตรพิศพรณอยู่น่าชม	ลมพัดพากลิ่นสุมาสย์มา

มีท่อธารน้ำพุตุ้้น	ตลอดล้นไหลลงแต่ยอดผา
เป็นโปลงปล่องช่องชั้นบรรพต	เซ็นซาดังสายสุหร่ายริน
บ้างเป็นท่อแฉกทางหว่างบรรพต	เลี้ยวลดไหลมาไม่รู้สิ้น
น้ำใสไหลชอกศิขรินทร์	แสนถวิลถึงสวาทไม้คลาดคลา
เกษมสุขแสนสนานสำราญเรียง	บันเทิงจิตพิศวงหรรษา
ชะลอได้ก็จะมีใครชะลอมมา	ให้เป็นผาสุกทุกนางใน”

(Phra Buddha Yodfa Chulaloke, 1921)

จากข้อความที่ว่า “เกษมสุขแสนสนานสำราญเรียง บันเทิงจิตพิศวงหรรษา ชะลอได้ก็จะมีใครชะลอมมา ให้เป็นผาสุกทุกนางใน” แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่มองธรรมชาติเป็นสิ่งสร้างความบันเทิงเริงรมย์ และเป็นทรัพยากรของพระมหากษัตริย์ซึ่งถ้าสามารถเคลื่อนย้ายได้พระองค์จะเคลื่อนย้ายมารวมไว้กับนางในในฐานะเครื่องสร้างเกษมสุขแสนสนานสำราญเรียงบันเทิงจิต

“การสยบยอม อ่อนน้อมขอต่อเพศแม่ผู้ให้กำเนิด” ถึงอย่างไรยามเมื่อธรรมชาติแสดงถึงพลังอำนาจ ความแปรปรวนของธรรมชาติต่าง ๆ หรือเมื่อยามที่มนุษย์อ่อนแอจากการเดินทางสิ้นหวังท้อถอยพบเจออุปสรรคจากธรรมชาติในการเดินทาง เหล่านี้สามารถทำให้มนุษย์เปลี่ยนมุมมองต่อธรรมชาติในลักษณะของการสยบยอม อ่อนน้อมขอ โดยเฉพาะในลักษณะการขอจากเพศแม่ผู้ให้กำเนิด ซึ่งแนวคิดนี้อาจเกิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่แม่คือผู้ให้กำเนิด คอยปกป้องเลี้ยงดู ความใกล้ชิดผูกพันของการเกิดที่มาจากท้องของแม่จึงมักทำให้แม่ให้ปกป้องคุ้มครองและให้อภัยเมื่อลูกเกิดทำความผิดขึ้น ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เกิดการมองธรรมชาติกับเพศหญิงในฐานะผู้ปกป้องการเดินทาง เช่น พระแม่ธรณี เจ้าแม่ตะเคียนทอง นางไม้ หรือเจ้าแม่ประจำสถานที่ต่าง ๆ ผู้เดินทางต้องให้ความเคารพ มีการขอพระระหว่างการเดินทางเพื่อให้การเดินทางนั้นราบรื่น แต่เมื่อใดก็ตามที่ลบลู่จากจ้วงก็จะส่งผลให้เกิดความวิบัติภัยทั้งแก่บุคคลผู้กระทำ และเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามมาด้วย

2. ธรรมชาติในฐานะผู้ทำลาย

การเดินทางในแต่ละครั้งของการเดินทางสิ่งที่คุณเดินทางต้องพบเจอคืออุปสรรคความยากลำบากหนึ่งในนั้น คือ อุปสรรคที่เกิดจากธรรมชาติและในบางครั้งธรรมชาติแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจความยิ่งใหญ่ เช่น พายุฝน คลื่นลม พายุฟ้าผ่า แผ่นดินไหว หรือแม้กระทั่งสัตว์ป่าที่ดุร้ายที่เปรียบเสมือนทูตคอยรักษาธรรมชาติปกป้องพื้นที่ไม่ให้มนุษย์เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในอาณาบริเวณหวงห้าม การพบเจอธรรมชาติในลักษณะเช่นนี้มักเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ทุรกันดารป่าเขาลำเนาไพร หรือมหาสมุทรอันกว้างใหญ่อ้างว้างส่งผลทำให้ผู้เดินทางเกิดจินตภาพด้านร้ายต่อธรรมชาติ มองธรรมชาติคือสิ่งขัดขวางการเดินทาง และทำลายผู้เดินทางให้ประสบภัยพิบัติ ดังตัวอย่างการเดินทางของพระยามหานุภาพไปเมืองจีนที่ต้องพบพลังอำนาจของท้องทะเล คลื่น พายุ จนเกือบเอาชีวิตไม่รอด ดังข้อความดังนี้

“ก็บ่าข้ามตามบูรพาภาค	แสนวิบากคลื่นใหญ่ก็ใจหวน
แต่ท้าวเหียนป่วนเปียนสกันธกวน	ด้วยเมฆาชวนราก็ระทมทน

แล้วบังเกิดพายุใหญ่จนใบกลับ	ทั้งคลื่นทับเทฟองทั้งนองฝน
เป็นพยุพยับท่วมม้วนมน	กำลังฝนแลบพรายกระจายไป
เสียงคลื่นประหนึ่งพื้นสุธาวาศ	จะวินาศไปด้วยชลไม่ทนได้
ตลิ่งนึ่งเห็นเขาวิ่งวุ่นวายไป	บ้างร้องไห้รักตนอยู่ลนลาน”

(Mahanuphab, 2010)

พลังอำนาจของท้องทะเลและเรื่องเล่าของนักเดินทางที่เล่าถึงความแปรปรวน ความโหดร้ายน่ากลัวของท้องทะเลเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดจินตภาพด้านร้ายต่อธรรมชาติ ทะเลจึงเป็นเหมือนผู้ที่คอยทำลาย คอยพิสูจนความกล้าและความอดทนของนักเดินทางในขณะเดียวกันนักเดินทางก็อยากจะเอาชนะธรรมชาติของทะเลเช่นเดียวกัน

“ความรู้สึกแปลกแยกแตกต่างจากธรรมชาติ” การเดินทางในป่าเขาลำเนาไพรเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์รู้สึกแปลกแยกแตกต่างจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติของป่าเขาลำเนาไพรมักส่งผลต่ออารมณ์ของผู้เดินทางในทำนองของความลึกลับพลังอำนาจที่ไม่สามารถหลบหลีกได้ ยิ่งถ้าการเดินทางนั้นเป็นการค้นหาสิ่งของสำคัญที่เป็นไปในลักษณะของ “สมบัติธรรมชาติ” ธรรมชาติและมนุษย์ก็จะเปรียบเหมือนคู่ปฏิปักษ์ต่อการพบอุปสรรคต่าง ๆ นานาจากธรรมชาติจึงเป็นเสมือนการปกป้องคุ้มครองสมบัติของธรรมชาติโดยธรรมชาติเองตามที่มนุษย์เกิดจินตนาการ ดังตัวอย่างในโคลงนิราศสุพรรณบุรีที่สุนทรภู่และลูกศิษย์เดินทางเพื่อไปหาไปหาแร่ แต่ต้องพบเจออุปสรรคจากธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ค้างคิงในป่าว่านพิษ แต่สุนทรภู่ได้ความรู้แก้พิษว่านไปจากสองตายาย คือตาทองกับยายนาก คณะของสุนทรภู่จึงไม่เป็นอันตราย ดังนั้นว่านพิษจึงถือได้ว่าเป็นอุปสรรคของธรรมชาติด้านร้ายของมนุษย์ การที่มนุษย์สามารถผ่านอุปสรรคนี้ได้เป็นเหมือนการพิสูจนว่ามนุษย์รู้เท่าทันธรรมชาติและธรรมชาติไม่สามารถที่จะทำอันตรายแก่มนุษย์ได้ ซึ่งการเดินทางเพื่อหาแร่ในครั้งนี้ของสุนทรภู่นอกจากจะเจออุปสรรคจากดงว่านพิษแล้ว เมื่อการเดินทางนั้นสามารถค้นพบจุดหมาย คือ เจดีย์ที่คาดว่าจะบรรจุแร่ที่ต้องการ แต่คณะของสุนทรภูู่กับต้องเจอเหตุผู้ปกป้องสมบัติธรรมชาติ คือ โขลงช้างป่า ที่สุนทรภู่เข้าใจว่าเป็นผู้ที่คอยคุ้มครองรักษาแร่ในเจดีย์และอาณาเขตหวงห้ามแห่งนี้ ผู้ที่รุกรานต้องถูกขับไล่และทำลาย ดังข้อความในโคลงนิราศสุพรรณ ที่ว่า

“ช้างบ้างใหญ่เพื่อย	เปลือยเปล่า
ทลวงทลึงถึงแทงเสา	สวบ้าง
งากระเด็นแผ่นท้าวเทา	แทงอีก ฉลือกเอย
บ้าเลือดเดือดดุนช้าง	อื่นร้องซ้องเสียง ฯ
.....	
ท้าวชอบตอบเหล่าเรื่อง	เบื่องบูรณ
ปราสาทราชวังสถาน	ท่านสั่ง
เขารอบขอบปราสาทเกิดท่า	มาแฮ
เปนเถื่อนเกลื่อนโขลงช้าง	ช่วยเฝ้าเข้าของ ฯ”

(Sunthonwohar, 1967)

ในท้ายที่สุดแล้วคณะของสุนทรภู่ต้องยอมแพ้ต่อโฆลงข้างยอมล่าถอยกลับ มนุษย์ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อธรรมชาติ และส่วนใหญ่ที่มนุษย์ไม่สามารถผ่านด่านอุปสรรคของธรรมชาติได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมนุษย์เหล่านั้นขาดศีลธรรม มีความโลภ ไม่ตั้งมั่นในธรรม ธรรมชาติจึงเป็นผู้ที่ลงโทษต่อการกระทำนั้น เหตุการณ์นี้ก็เช่นกันสุนทรภู่และคณะแสวงหาแร่และยาอายุวัฒนะเพื่อต้องการนำไปเล่นแร่แปรธาตุ ท้ายที่สุดก็ถูกธรรมชาติลงโทษโดนโฆลงข้างป่าไล่ล่า และด้วยความเหนื่อยล้าทำให้สุนทรภู่เผลอหลับนิมิตฝันเห็นพระราชพระเทวี และโอรส พระราชาทรงเล่าถึงเหตุของการถูกข้างป่าไล่เพราะสุนทรภู่ต้องการสมบัติที่หวงห้าม ซึ่งโฆลงข้างป่าคือทูตผู้ที่คอยปกป้องรักษา ส่วนเรื่องยาอายุวัฒนะนั้นเป็นสิ่งเหลวไหลควรหยุดค้นหา และสิ่งที่เป็นสัจจะธรรมของชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตคือธรรมะ สุนทรภู่ควรกลับไปรักษาศีลภาวนาธรรมจะเป็นการดีต่อชีวิต ธรรมชาติกับธรรมะจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกัน หลักธรรมทางพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นฐานะคิดหนึ่งที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติเมื่อใดที่มนุษย์ไม่อยู่ในศีลธรรมก็จะถูกระดมชาติลงโทษ ในการเดินทางก็เช่นกันถ้ามนุษย์ไม่เคารพธรรมชาติ ลบหลู่ ทำลาย เกิดความโลภอยากจะทำอะไรบางอย่างต้องห้ามในธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะ เป็นอุปสรรคของการเดินทางและเป็นทำลายผู้เดินทางนั้นเช่นเดียวกัน

3. ธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครอง

การเดินทางในแต่ละครั้งของการเดินทางผู้เดินทางต่างต้องพบเจออุปสรรคความยากลำบาก โดยเฉพาะอุปสรรคที่เกิดจากธรรมชาติ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตลอดเส้นทางจึงเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดสัมพันธ์กับผู้ที่เดินทางตลอดเวลาทำให้เกิดการเช่นสรวงบูชา ผีสาว เทวดา เจ้าป่าเจ้าเขา สิ่งศักดิ์ต่าง ๆ ตามสถานที่ธรรมชาติ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นอีกการกระทำหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการมองธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครองผู้เดินทางให้การเดินทางปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง เช่นในนิราศเมืองกวางตุ้งหรือนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีนนอกจากแสดงให้เห็นมุมมองต่อธรรมชาติในฐานะของผู้ทำลายแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงมุมมองต่อธรรมชาติในฐานะผู้ปกป้องคุ้มครองผู้เดินทาง ดังจะเห็นได้จากความเชื่อของนักเดินเรือในทะเลที่มีการบูชาพระพุทธรูป การเช่นไหว้ผี การเช่นไหว้ท้องทะเล การกราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อผ่านสถานที่ธรรมชาติต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

“ฝ่ายฝูงคนอารักษ์	สิทธิศักดิ์เข้าสู่สถาน
ผู้ไปมาบูชาเขี้ยวขาน	วิสัยพาลพาณิชนิยมมา
แต่แปลกอย่างออกที่ทำสำเภาน้อย	กระจ้อยร่อยพอพึงเสนาหา
เอาเชือกเสาเพลลาใบใส่เกตรา	แล้วเย็บผ้าถุงเสปียงเรียงราย
บรรดามีเงินทองของแอมโอส	สรรพโภชนีใส่ลงบรรจุจถวาย
เอากระดาศาตรารูปทุกตัวนาย	ทั้งนายตันหนทุกคนไป
แล้วยกสำเภาน้อยลงลอยน้ำ	เหมือนถ้ายล้าที่ร้ายให้คลายได้
เผากระดาศาฟาดเคราะห์สะเดาะไป	ตามวิสัยสัญจรแต่ก่อนมา”

(Mahanuphab, 2010)

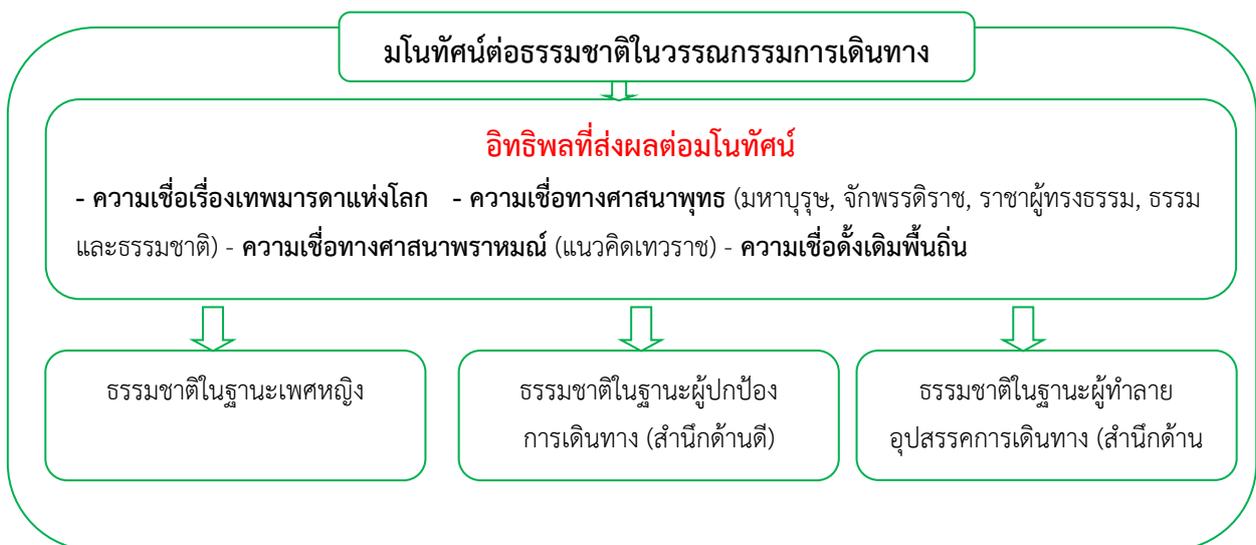

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเดินเรือทางทะเลกราบไหว้มีทั้งรูปเคารพทางศาสนา ท้องทะเล ผิวน้ำ เทวาอารักษ์ ตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ การเซ่นไหว้และการเคารพเช่นนี้ก็เพื่อผลของการเดินทางที่ปลอดภัย สามารถผ่านอุปสรรคนั้น ๆ ไปได้ เช่น พายุ คลื่นลมมรสุมที่อาจพบเจอในท้องทะเลเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคของ ธรรมชาติ นอกจากการกราบไหว้เซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วสิ่งที่ทำให้ผู้เดินทางแคล้วคลาดปลอดภัยจาก การเดินทางคือการรักษาศีล ภาวนา ไม่ลบหลู่หรือล่วงเกินธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า “ธรรมะ และธรรมชาติจะปกป้องผู้ที่อยู่ในศีลธรรม” ดังนั้นผู้ที่มีศีลธรรมถึงจะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคของการเดินทาง จนถึงจุดหมายปลายทาง และบรรลุผลของการเดินทางที่ตั้งไว้ได้ Sangkhaphanthanon (2013) กล่าวว่า ระบบคิดต่อธรรมชาติเช่นนี้ สะท้อนถึงวิถีคิดแบบองค์รวมที่มองสรรพสิ่งในจักรวาลว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พร้อมกันนั้นก็เน้นย้ำอย่างมากต่อสถานะธรรมของมนุษย์ว่าเป็นตัวแปรสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสภาพของ ธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าธรรมชาตินั้นเป็นได้ทั้งผู้ปกป้องและผู้ทำลาย ธรรมชาติจะปกป้องหรือ ทำลายนั้นส่วนหนึ่งมาจากมนุษย์ ถ้ามนุษย์ประพฤติดี อยู่ในศีลธรรม ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ธรรมชาติก็ จะเป็นผู้ปกป้องการเดินทางในครั้งนั้นให้ถึงจุดหมายอย่างปลอดภัยราบรื่น แต่ถ้ามนุษย์ไม่อยู่ในศีลธรรม มีความโลภ ล่วงเกินและทำลายธรรมชาติมนุษย์ก็จะได้รับผลร้ายถูกธรรมชาติทำลายเช่นเดียวกัน แนวคิดเช่นนี้ ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เป็นรากฐาน รวมถึงความเชื่อดั้งเดิมของพื้นถิ่น ความเชื่อ เรื่องผี รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ในการเดินทางตามแต่บริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้งแต่สมัย อยุธยา-รัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 มโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยตั้ง

(อยุธยา-รัชกาลที่ 5)

อภิปรายผลการวิจัย

เรื่องราวการเดินทางส่วนใหญ่ในวรรณกรรมการเดินทางสมัยอยุธยาถึงรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์เป็นเรื่องราวการเดินทางของผู้คนในราชสำนักหรือมีความเกี่ยวข้องกับราชสำนักเสียส่วนใหญ่ มโนทัศน์ในวรรณกรรมการเดินทางต่อธรรมชาตินั้นถือได้ว่าเป็นมโนทัศน์ของผู้คนในราชสำนักที่มีต่อธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเกิดจากแนวคิดทางศาสนาทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ส่งผลต่อแนวคิดทางสังคมต่าง ๆ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านศีลธรรมของคนในสังคม รวมถึงด้านมุมมองต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การมองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเทวราชนั้นได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ส่งผลต่อแนวคิดด้านการปกครองของชนชั้นปกครอง ผสมกับแนวคิดเรื่องมหาบุรุษและจักรพรรดิราชในพุทธศาสนาทำให้เกิดการมองธรรมชาติในฐานะเพศหญิง ซึ่งมองว่าธรรมชาตินั้นเป็นทรัพยากรสมบัติหนึ่งของพระมหากษัตริย์ดังจะเห็นได้จากการอุปถัมภ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมแสดงถึงความใกล้ชิดกันระหว่างเพศหญิงกับธรรมชาติ และการมองธรรมชาติเป็นเครื่องสร้างความบันเทิงให้กับบุรุษเพศ ส่วนอีกมโนทัศน์หนึ่งที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติคือการมองธรรมชาติเป็นทั้งผู้ปกป้องและผู้ทำลาย แนวคิดเช่นนี้ส่วนหนึ่งนั้นได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา คือ ถ้ามนุษย์ประพฤติดี อยู่ในศีลธรรม ให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะเป็นผู้ปกป้องรักษาการเดินทางในครั้งนั้นให้ถึงจุดหมายอย่างปลอดภัยราบรื่น แต่ถ้ามนุษย์ไม่อยู่ในศีลธรรม มีความโลภ ล่วงเกินและทำลายธรรมชาติมนุษย์ก็จะได้รับผลร้ายคือการถูกระเบิดธรรมชาติทำลายเช่นเดียวกัน ดังที่ Sangkhaphanthanon (2009) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมของกวีชั้นมูลนายที่สะท้อนรสนิยมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ วาทกรรมขนบนิยมในการประกอบสร้างทางวรรณศิลป์กับความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล วาทกรรมขนบนิยมในการประกอบสร้างทางวรรณศิลป์ขนานนิยมในการนำธรรมชาติมาเชื่อมโยงกับผู้หญิงและการนำผู้หญิงไปเชื่อมกับธรรมชาติซึ่งเห็นได้จากขนบในการเขียนบทชมธรรมชาติ บทชมนางและบทอศัจรรย์ โดยใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงผ่านการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ เช่น การอุปมา อุปลักษณ์ เป็นต้น กวีราชสำนักอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นนิยมใช้ธรรมชาติ เช่น ชื่อของพรรณไม้ สัตว์ ภูมิประเทศ และสิ่งทางธรรมชาติแวดล้อมอื่น ๆ มาเชื่อมโยงกับความเป็นหญิง โดยใช้ภาษาเป็นตัวเชื่อม แต่ก็เป็นวิธีที่มีความเป็นอุดมคติสูง เพราะเน้นความงาม ความสูงส่งของธรรมชาติและผู้หญิงมากกว่าข้อเท็จจริงของสภาวะธรรมชาติ ลักษณะร่วมอีกประการคือ การใช้ธรรมชาติเพื่อสื่อความหมายทางเพศ ดังเห็นได้จากบทชมนางและบทอศัจรรย์ที่ธรรมชาติถูกทำให้เกี่ยวเนื่องกับเพศ แสดงให้เห็นวิธีคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพศและอคติทางเพศในสังคมศักดินา นอกจากนี้วรรณคดีราชสำนักสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล 2 ลักษณะ คือ *สำนึกความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ* เกิดจากจินตภาพด้านดีที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ มองว่าธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตและเป็นมิตรกับมนุษย์ และ *สำนึกความเป็นอื่นของธรรมชาติ* เกิดจากจินตภาพด้านร้ายที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ มองว่าธรรมชาติคือพลังอำนาจ ลึกกลับ น่ากลัว มีความดิบเถื่อน และทุรกันดาร สำนึกในความเป็นอื่นของธรรมชาติทำให้มนุษย์มีความคิดที่จะควบคุมและเอาชนะธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

การศึกษามโนทัศน์ที่มนุษย์ต่อธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยสามารถเป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์ที่มนุษย์ต่อธรรมชาติในวรรณกรรมกลุ่มอื่น ซึ่งจะทำให้ทราบถึงมโนทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติในช่วงมิติเวลาที่แตกต่างกันว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลทำให้มนุษย์มีมโนทัศน์ต่อธรรมชาติเช่นนั้น ซึ่งมโนทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาตินั้นสะท้อนถึงพฤติกรรมที่มนุษย์ปฏิบัติต่อธรรมชาติในแง่ของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ด้วย ซึ่งถือเป็นฐานคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่สืบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษามโนทัศน์การเดินทางกับการมองธรรมชาติในวรรณกรรมการเดินทางไทยหลังสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ และในกลุ่มวรรณกรรมการเดินทางไทยร่วมสมัย รวมทั้งในวรรณกรรมกลุ่มอื่น ซึ่งอาจจะทำให้เห็นถึงพลวัตการเปลี่ยนของมโนทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติในช่วงมิติเวลาที่แตกต่างกันว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลทำให้มนุษย์มีมโนทัศน์ต่อธรรมชาติเช่นนั้น

References

- Chulachomkloa Chao Yu Hua, King Rama 5. (1914). *Literature of King Rama 5 of Rattanakosin Period*. Bangkok: Vajirayana.
- Coltman, MM. (1989). *Tourism Marketing*. New York: Van Nostr and Reinhold.
- Mahanuphab. (2010). *Nirat Guangdong or Nirat Phrayamahanuphab*. Bangkok: Cementhai Foundation.
- Phra Buddha Yodfa Chulaloke, King Rama 1. (1921). *Literature of King Rama 1 of Rattanakosin Period*. Bangkok: Fine Arts Department.
- Sangkaphanthanon, T. (2009). *Ecocriticism: Discourse Of Nature And Environments In Thai Literature*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University, Phitsanulok.
- _____. (2013). *Ecocriticism in Thai Literature*. Bangkok: Nakhon.
- Sunthonwohar. (1967). *Nirat Suphan*. Bangkok: Fine Arts Department.
- Thompson, C. (2011). *Travel Writing*. New York: Routledge.